

**PRINCIPIILE CARE GUVERNEAZĂ TRANSPUNEREA ÎN DREPTUL INTERN
AL REPUBLICII MOLDOVA A PREVEDERILOR CONVENȚIILOR INTERNAȚIONALE
ÎN MATERIE DE COMBATERE A TRAFICULUI ILICIT
DE DROGURI ȘI PRECURSORI**

Igor HADÎRCĂ

Catedra Drept Penal și Criminologie

The principles that govern the transposing to the internal law of Republic of Moldova of the stipulations of the international conventions referring to fighting against the traffic of drugs and their precursors are analyzed in the article. The author analyzes how the two polarities – the compulsoriness to respect the international engagements and respecting the sovereignty of every state – are taken into consideration when the settlements of the international penal law with regards to illegal circulation of narcotic, psychotropic substances, their analogues and precursors are implemented in the criminal law of Republic of Moldova. When applying art.217, 217¹-217⁶, 218 or 219 of the Criminal Code of Republic of Moldova, the Single Convention on Narcotic Drugs, the Convention on psychotropic substances and the UN Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic are necessarily, but not sufficiently, to be taken in consideration. Other international acts that Republic of Moldova is part of have to be taken into consideration, too.

Din conținutul convențiilor internaționale referitoare la prevenirea și combaterea traficului ilicit de droguri se desprinde că fiecare stat-parte trebuie să aibă astfel de măsuri de control asupra stupefiantelor, substanțelor psihotrope și precursorilor, care ar fi nu mai puțin exigente decât cele stabilite la nivel internațional. Cu toate acestea, remarcăm că art.39 din Convenția unică asupra stupefiantelor, art.23 din Convenția asupra substanțelor psihotrope și art.24 din Convenția ONU împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope admit posibilitatea ca statele-părți să adopte măsuri mai rigide de control asupra drogurilor și precursorilor, dacă asemenea măsuri sunt justificate prin necesitatea ocrotirii sănătății sau bunăstării populației, ori prevenirii sau combaterii traficului ilicit de droguri.

Cum cele două polarități – obligativitatea respectării angajamentelor internaționale și respectarea suveranității fiecărui stat – sunt luate în considerație la implementarea în dreptul penal al Republicii Moldova a reglementărilor din dreptul internațional penal cu privire la circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora?

În acord cu alin.(1) art.8 „Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale” din Constituția Republicii Moldova, Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte țara noastră, precum și principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, reprezintă o parte componentă a sistemului juridic al Republicii Moldova. În același context, trebuie de menționat că, potrivit art.19 al Legii nr.595/1999, Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecutării unui tratat la care este parte.

Pe de altă parte, conform art.7 al Constituției, nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică. Doar ipotetic, în calitate de „alt act juridic care contravine prevederilor Constituției” poate să apară un tratat internațional (inclusiv o convenție internațională). Aceasta deoarece există mijloace care să nu permită o asemenea coliziune: „Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispozițiile contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia” (alin.(2) art.8 al Constituției); „Tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, recunoscute de Curtea Constituțională ca incompatibile cu Constituția Republicii Moldova, nu sunt puse în vigoare și nu sunt aplicate” (alin.(2) art.22 al Legii nr.595/1999).

Analizând cele menționate, putem observa că în alin.(1) art.8 din Constituție este înscris „principiul priorității dreptului internațional asupra dreptului intern” [1]. Totodată, în art.7 al Constituției este fixat „principiul priorității dreptului intern asupra dreptului internațional” [2].

Primul din principiile sus-numite presupune că dreptul internațional nu necesită implementare internă, deoarece prevederile lui normative sunt autoexecutorii. Cu alte cuvinte, dreptul internațional poate reglementa

nemijlocit relațiile pe plan intern și poate fi aplicat direct de către instanțele judecătorești naționale. De asemenea, principiul priorității dreptului internațional asupra dreptului intern presupune că principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional determină nemijlocit conținutul și aplicarea legislației naționale. La fel, persoana poate fi trasă la răspundere penală direct în temeiul normelor dreptului internațional.

Principiul priorității dreptului intern asupra dreptului internațional se exprimă în faptul că, dacă există contradicții între reglementările internaționale și cele interne, sunt aplicabile ultimele. Reieșind din acest principiu, statul își poate asuma numai acele angajamente internaționale care nu contravin ideilor pe care se fundamentează. De asemenea, statul determină de sine stătător modul de îndeplinire a acelor angajamente pe plan intern.

În doctrina penală există păreri contradictorii cu privire la oportunitatea considerării reglementărilor internaționale ca parte a legislației naționale. Astfel, unii autori opinează că nu se poate vorbi despre normele internaționale, privitoare la combaterea infracționalității, ca parte componentă a legii penale naționale [3]. În viziunea altora, este justificat a raporta principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional penal la sistemul legii penale naționale [4]. O viziune oarecum eclectică este exprimată de L.V. Inogamova-Hegai, potrivit căreia dreptul internațional penal are prioritate pe plan intern, însă instanțele judecătorești naționale nu au dreptul să se refere direct la normele dreptului internațional penal [5].

De exemplu, Danemarca admite acțiunea directă a normelor dreptului internațional penal pe teritoriul său. În conformitate cu angajamentele sale internaționale, acest stat poate trage la răspundere penală persoanele vinovate de săvârșirea infracțiunilor internaționale, chiar dacă legislația penală daneză nu prevede fapta săvârșită ca având caracter infracțional [6]. În contrast, în acord cu alin.(1) și (2) art.1 CP RM, Codul penal, ca unica lege penală a Republicii Moldova, cuprinde norme de drept ce stabilesc inclusiv dispozițiile speciale ale dreptului penal, precum și determină faptele ce constituie infracțiuni. În legislația penală română nu există o dispoziție similară celei din alin.(1) și (2) art.1 CP RM. Iar în doctrina penală română se menționează: „... sunt admise, ca izvoare indirecte (mediate) ale legii penale, tratatele și convențiile internaționale care cuprind dispozițiile penale, în măsura în care au fost ratificate de statul român și puse în aplicare, de regulă, printr-o lege internă care să cuprindă condițiile concrete de incriminare și sancționare” [7]. Dar, o poziție analogă este exprimată și în doctrina penală autohtonă. Potrivit acesteia, tratatul sau convenția internațională, prin care Republica Moldova s-a angajat să incrimineze și să sancționeze anumite fapte deosebit de periculoase care aduc atingere unor valori și interese comune ale comunității internaționale, poate fi considerat izvor indirect (mediat) de drept penal, pentru că prin el statul își asumă obligația de a incrimina în legea penală națională astfel de fapte [8].

Așadar, deși Republica Moldova nu admite acțiunea directă a normelor dreptului internațional penal pe teritoriul său (cum o face, de exemplu, Danemarca), deși Codul penal este declarat unica lege penală a Republicii Moldova (spre deosebire, de exemplu, de România), convențiile internaționale privind prevenirea și combaterea traficului ilicit de droguri pot fi considerate izvoare indirecte (mediate) de drept penal.

În acest context, poziția pe care o susținem este că nu pot fi acceptate numai principiile exclusiviste de prioritate a dreptului internațional asupra dreptului intern și de prioritate a dreptului intern asupra dreptului internațional.

Între cele două extremități, opțiunea trebuie făcută și în favoarea unei „*aurea mediocritas*”, care este „principiul dualismului” [9]. Conform acestui principiu, normele de drept internațional trebuie implementate în legislația națională ca urmare a aprobării de către stat, în corespundere cu principiile fundamentale ale dreptului intern și cu luarea în considerație a altor particularități ale acestuia. În alți termeni, pentru a conferi forță juridică dreptului internațional în domeniul reglementării relațiilor din interiorul statului, este necesară adoptarea unui așa-numit „act transformator”. În acest sens, conform art.2 al legii nr.595/1999, prin „ratificare, acceptare, aprobare, aderare” se înțelege actul astfel denumit, îndeplinit, după caz, de Parlamentul Republicii Moldova sau de Guvernul Republicii Moldova, prin care Republica Moldova își exprimă consimțământul de a fi legată printr-un tratat internațional.

Principiul dualismului exclude posibilitatea interacțiunii legislative naționale cu acele tratate internaționale care nu au fost ratificate de către țara noastră, în privința cărora acceptul de obligativitate pentru stat nu a fost adoptat în forma și ordinea cerută de dreptul intern. Prin prisma principiului analizat, interacțiunea cea mai strânsă nu poate totuși să determine fuziunea reglementărilor internaționale și a celor naționale într-un tot unitar, într-o „legislație globală, aplicată într-un stat global” [10]. Păstrând realismul, trebuie să recunoaștem că, chiar legate printr-un act transformator, reglementările internaționale și cele naționale funcționează de sine stătător în cadrul sistemului său juridic.

Principiul dualismului presupune o asemenea interacțiune, când standardele dreptului internațional în domeniul contracarării infracționalității trec printr-un proces de transformare în cadrul sistemului juridic național. În cadrul acestui proces se iau în considerație legitățile „interne” de elaborare și funcționare a legii penale naționale, determinanțele social-politice și economice ale acesteia, condiționarea criminologică a legii penale naționale și acțiunea ei în contextul reglementării juridice interamurale. Aname principiul dualismului este cel care stă la baza interacțiunii reglementărilor internaționale cu caracter penal și a reglementărilor naționale cu caracter penal în ceea ce privește stabilirea caracterului infracțional al faptei (adică în ceea ce privește stabilirea temeiurilor răspunderii pentru infracțiunile internaționale și infracțiunile cu caracter internațional, printre ultimele numărându-se și infracțiunile legate de traficul ilicit de droguri).

În mod vădit, îndeplinirea angajamentelor internaționale privind contracararea infracționalității trebuie să aibă ca rezultat modificarea sau completarea standardelor naționale în domeniul dreptului penal. În acest plan, consemnăm că, în conformitate cu art.20 al Legii nr.595/1999, „dispozițiile tratatelor internaționale care, după modul formulării, sunt susceptibile de a se aplica în raporturile de drept fără adoptarea de acte normative speciale, au caracter executoriu și sunt direct aplicabile în sistemul juridic și sistemul judiciar ale Republicii Moldova. Pentru realizarea celorlalte dispoziții ale tratatelor, se adoptă acte normative corespunzătoare”.

Nu sunt autoexecutorii nici Convenția unică asupra stupefiantelor, nici Convenția asupra substanțelor psihotrope, nici Convenția ONU împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. Pentru a ne convinge de aceasta, vom apela la Hotărârea Judecătorei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și a tratatelor internaționale ale Federației Ruse”, nr.5 din 10.10.2003 [11], care nu are un analog în teoria judiciară a Republicii Moldova. Conform hotărârii menționate, „din semnele care mărturisesc despre imposibilitatea aplicării directe a tratatului internațional ... fac parte, în special, mențiunile din tratat privind obligația statelor-părți de a introduce amendamente în legislația lor internă... Tratatelor internaționale, ale căror norme prevăd elementele componentelor de fapte penale, nu pot fi aplicate de către instanțele judecătorești în mod nemijlocit, deoarece asemenea tratate obligă statele-părți să-și execute angajamentele asumate pe calea incriminării faptelor în cadrul legii interne (de exemplu, Convenția unică asupra stupefiantelor ...)”. Pe cale de consecință, în procesul de calificare a infracțiunilor săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a anuloanelor și precursorilor acestora, nu este admisibilă referirea la Convenția unică asupra stupefiantelor, la Convenția asupra substanțelor psihotrope sau la Convenția ONU împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. Calificarea se face numai cu invocarea art.217, 217¹-217⁶, 218 sau a art.219 CP RM.

Așadar, racordarea Republicii Moldova la prevederile celor trei convenții sus-amintite, prin ratificarea acestora și reflectarea acestor prevederi în legea națională proprie, reprezintă realizarea în interiorul statului a reglementărilor juridice privind neutralizarea narcotismului, ținând cont de normele de drept internațional, elaborate și adoptate pe baza studierii și evaluării situației drogurilor la scară mondială. Are dreptate E.H. Hasanov când afirmă că factorul reliefat mai sus – de racordare a unei țări la ordinea juridică internațională – este caracterizat de două tendințe: 1) conservatorismul relativ al legislației naționale, caracterul gradual al modificării și alinierii într-o măsură sau alta la normele de drept internațional și 2) inițiativa comunității internaționale, caracterul progresiv și de perspectivă al normelor de drept internațional, creșterea influenței acestor norme asupra legislației naționale a statelor ca urmare a aderării acestora la convenții și introducerea normelor din convenții în propria legislație internă [12].

Analiza ambelor tendințe ne arată că ele au cauze obiective. Astfel, prima din ele este condiționată de sistemul de drept statornic în fiecare țară, care are rădăcini istorico-naționale, tradiții și alte conotații locale. Aderarea unui stat la o convenție internațională determină adoptarea de către acel stat a obligațiilor de legislație legate de modificarea legislației naționale, ceea ce duce sau poate să ducă la perturbarea sistemului amintit sau la necesitatea, alături de implementarea normelor din convenții, transformării altor norme, pentru asigurarea compatibilității sistemului legislativ intern. Acest fapt este legat uneori de dificultăți și, desigur, determină rămânerea în urmă a legislației naționale față de reglementările juridice internaționale.

Cea de-a doua tendință, conturată mai sus, consistă în aceea că dreptul internațional își croiește, mai rapid sau mai lent, itinerarul său în legislația națională. Acest proces este stimulat de faptul că de gradul de adaptare a normelor de drept internațional (în special, a normelor din convențiile internaționale) în legislația națională depind în mare măsură relațiile dintre state și integrarea acestora în comunitatea mondială.

Cele două tendințe, privite interdependent, stau la baza principiului dualismului care își găsește reflectarea (așa cum am amintit deja) în alin.(1) și (2) art.1 CP RM.

Nici pe departe, cele evocate mai sus nu trebuie înțelese în sensul că doar principiul dualismului este luat în considerație la aplicarea răspunderii penale, în general, și la aplicarea răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art.217, 217¹-217⁶, 218 sau la art.219 CP RM, în special. Astfel, conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Privind aplicarea în practica judiciară de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”, nr.17 din 19.06.2000 [13], Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale – încheiată la Roma la 4.11.1950 și semnată de către Republica Moldova la 13.07.1995 (în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997) [14] – urmează a fi aplicată direct în ordinea juridică internă a Republicii Moldova. În legătură cu aceasta, remarcăm că, potrivit alin.(3) art.1 CP RM, Codul penal se aplică în conformitate inclusiv cu prevederile actelor internaționale la care Republica Moldova este parte; dacă există neconcordanțe cu actele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului, au prioritate și se aplică direct reglementările internaționale. Deci, în această normă este consacrat principiul priorității dreptului internațional asupra dreptului intern.

La moment, nici Codul penal al Republicii Moldova, în ansamblu, nici art.217, 217¹-217⁶, 218 sau art.219 CP RM, în particular, nu conțin prevederi care ar fi în contradicție cu standardele internaționale privind drepturile omului. Fiind mai mult adresat legiuitorului, principiul priorității dreptului internațional asupra dreptului intern își reclamă respectarea sa mai ales în procesul de perfecționare a legii penale naționale, pentru a fi evitate discordanțele dintre dispozițiile legii penale și reglementările internaționale în materie de protecție a drepturilor fundamentale ale omului.

Pe de altă parte, principiul priorității dreptului intern asupra dreptului internațional este funcțional în privința alegerii categoriei și cuantumului pedepsei sau a altor măsuri coercitive cu caracter penal. În această ipoteză, statul își exercită în mod plenar suveranitatea sa, nefiind „încorsetat” de vreun angajament pe plan internațional.

În concluzie, procesul de aplicare a reglementărilor penale privind infracțiunile legate de circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora nu se reduce nici pe departe la incriminarea faptelor respective și încadrarea lor juridică. Iată de ce, procesul de aplicare a răspunderii penale pentru numitele infracțiuni este guvernat nu numai de principiul dualismului (deși acestuia îi aparține rolul primordial). Aceasta deoarece principiul dualismului coexistă alături de principiul priorității dreptului internațional asupra dreptului intern și principiul priorității dreptului intern asupra dreptului internațional. La aplicarea art.217, 217¹-217⁶, 218 sau a art.219 CP RM se iau în considerație – în mod necesar, dar nu și suficient – Convenția unică asupra stupefiantelor, Convenția asupra substanțelor psihotrope și Convenția ONU împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. Trebuie luate în considerație și alte acte internaționale la care Republica Moldova este parte (în special, actele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului). Ce-i drept, de fiecare dată, această luare în considerație își are specificul său. De asemenea, se ține seama de faptul că nici una din convențiile internaționale, relative la prevederea și combaterea traficului ilicit de droguri, nu stabilește în mod concret categoria și cuantumul pedepsei sau a altor măsuri coercitive cu caracter penal. Prin urmare, nu poate fi neglijat nici unul din acești factori, atunci când în dreptul penal al Republicii Moldova sunt implementate reglementările din dreptul internațional penal cu privire la circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora.

Referințe:

1. Безверхов А.Г. О принципах взаимодействия международного и национального уголовного законодательства // Международное и национальное уголовное законодательство: проблемы юридической техники. - Москва: ЛексЭст, 2004, с.323-329.
2. Ibidem.
3. Кузнецова Н.Ф. Транснациональная преступность: понятие и вопросы имплементации // Современные проблемы борьбы с транснациональной преступностью. - Краснодар, 2000, с.7.
4. Лукашук И.И., Наумов А.В. Международное уголовное право. - Москва, 1999, р.18-19; Коняхин В.П. Международный договор как источник российского уголовного права // Уголовное право в XXI веке. - Москва, 2002, с.159.

5. Иногамова-Хегай Л.В. Преступление по международному уголовному праву и его закрепление в национальном уголовном праве // Международное и национальное уголовное законодательство: проблемы юридической техники. - Москва: ЛексЭст, 2004, с.333-338.
6. Ibidem.
7. Mitrache C., Stănoiu R., Molnar I. și alții. Noul Cod penal comentat / Sub red. lui G.Antoniu. - București: ALL Beck, 2006, p.9.
8. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea Generală. - Chișinău: Cartier, 2005, p.24.
9. Безверхов А.Г. *Op. cit.*, p.323-329.
10. Мишин Г.К. О методологии глобального уголовного законодательства // Международное и национальное уголовное законодательство: проблемы юридической техники. - Москва: ЛексЭст, 2004, с.58.
11. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 10 октября 2003 г. №5 «О применении судами общей юрисдикции общепризнанных принципов и норм международного права и международных договоров Российской Федерации» // www.medialaw.ru/publications/zip/112/5.htm
12. Hasanov E.H. Lupta împotriva infracționalității legate de droguri. Aspecte de drept internațional și comparat. - București: Paideia, 2002, p.17; Гасанов Э.Г. Борьба с наркотической преступностью. Международный и сравнительно-правовой аспекты. - Москва: ЮгИнфоР, 2000, с.13.
13. Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002). - Chișinău, 2002, p.18-20.
14. Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.1. - Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.341-358.

Prezentat la 12.03.2007